

EASTERN PARTNERSHIP
Civil Society Forum

Funded by
the European Union

Оцінка існуючої ситуації у сфері регіональної професійної освіти в аграрному секторі в Україні

Звіт за результатами соціологічного дослідження
(анкета №1)

Опитування проводилось в рамках проекту «Сприяння регіональній професійній освіті у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій в країнах Східного партнерства», який реалізується ГО «Центр транскордонного співробітництва» (м. Чернігів, Україна) у партнерстві з ГО «Центр розвитку міжнародного бізнесу та сприяння інвестуванню» (м. Батумі, Грузія) та ГО «Прорегіональне співробітництво» (м. Бельці, Молдова). Проект отримує підтримку через схему регрантингу Форуму громадянського суспільства Східного партнерства та фінансується Європейським Союзом в рамках його підтримки громадянського суспільства в регіоні. У рамках схеми регрантингу Форум громадянського суспільства Східного партнерства підтримує проекти своїх членів, які сприяють досягненню місії та цілей Форуму. Загальна сума для конкурсу 2018 року складає 250 000 євро. Гранти доступні для ОГС країн Східного партнерства та країн ЄС. Основними напрямками підтримки є демократія та права людини, економічна інтеграція, навколишнє середовище та енергетика, контакти між людьми, політика в галузі соціальної та трудової політики.

Ця публікація була підготовлена за фінансової підтримки Європейського Союзу. Її зміст є виключно відповідальністю ГО «Центр транскордонного співробітництва» і не обов'язково відображає погляди Європейського Союзу.

Автор: Євгеній Романенко, експерт громадської організації «Центр транскордонного співробітництва»

ЗМІСТ

Загальні відомості про дослідження.....	4
Загальні відомості про респондентів	5
Чи є інформація про центри професійно-технічної освіти та інших освітніх програм легко доступною?	6
Як би Ви оцінили в цілому рівень / якість освітніх програм, що надаються місцевими професійно-технічними навчальними закладами та освітніми центрами за шкалою від 1 до 5?	6
Чи рівень освіти / кваліфікації учнів, які випускають освітні центри в аграрному секторі, відповідають потребам ринку праці / бізнесу?.....	6
Якими є основні специфічні проблеми з випускниками?.....	7
Наскільки легко відбирати працівників (кваліфікованих) у сільськогосподарському секторі за шкалою від 1 до 5?7	7
Які основні проблеми, що виникли під час процесу підбору персоналу, зі списку нижче?	8
Як Ви оцінюєте рівень співпраці бізнес-сектора та професійно-технічних навчальних закладів і освітніх центрів для залучення практикантів?.....	8
Будь ласка, вкажіть, якими можуть бути основні причини, через які деякі бізнес-компанії не зацікавлені у залученні практикантів з професійно-технічних навчальних закладів?	9
Як Ви оцінюєте рівень співпраці бізнес-сектору та професійно-технічних навчальних закладів і освітніх центрів для підбору персоналу?.....	10
Чи співпрацюють бізнес-компанії з освітніми центрами для організації тренінгів для працівників з підвищення кваліфікації тощо?	10
У якій області, на Вашу думку, потрібні додаткові тренінги та кращі освітні програми?	10
Зміни, які Ви хотіли б запропонувати в навчальних програмах / практичних заняттях в освітніх центрах, щоб забезпечити розвиток корисних навичок для сільськогосподарського сектору?	11
Назвіть важливі професійні навички у сільському господарстві, які частково або взагалі не надаються?	11
Які види навчальних програм є, на Ваш погляд, більш потрібними та ефективними в сільськогосподарському/ аграрному секторі?	12
Як Ви оцінюєте ефективність державних програм, спрямованих на розвиток/підтримку освіти в аграрному секторі, за шкалою від 1 до 5?	12
Як Ви оцінюєте ефективність міжнародних донорських програм, спрямованих на розвиток/підтримку освіти в аграрному секторі, за шкалою від 1 до 5?.....	13
Чи існують проекти міжнародного співробітництва з обміну студентами, викладачами, реалізовані українськими освітніми центрами у сільськогосподарському секторі?	13
Що, на Вашу думку, є важливим та ефективним для вдосконалення освітніх програм у сільському господарстві як від уряду, так і від міжнародних донорських організацій?	14
На Вашу думку, як буде змінюватися попит на працю в сільському господарстві / аграрному секторі в майбутньому?	13
Висновки.....	15

Загальні відомості про дослідження

Тема дослідження: Оцінка існуючої ситуації у сфері регіональної професійної освіти в аграрному секторі в Україні

Дослідник: Громадська організація «Центр транскордонного співробітництва»

Місце проведення: 15 областей України (Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська).

Час проведення: серпень-вересень 2018 року

Метод дослідження: експертне опитування

Спосіб формування вибірки: За анкетною №1 було опитано по 15 осіб з кожного регіону (5 представників керівного складу органів місцевої влади, 5 представників керівного складу освітніх центрів, професійно-технічних навчальних закладів, що готують фахівців для галузі сільського господарства, 5 представників керівного складу сільськогосподарських підприємств).

Кількість опитаних респондентів: 225 чол.

Обробка результатів дослідження: SPSS, MS Excel

Загальні відомості про дослідження та респондентів

Географія дослідження

Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська області України.

Розподіл респондентів за типом організації

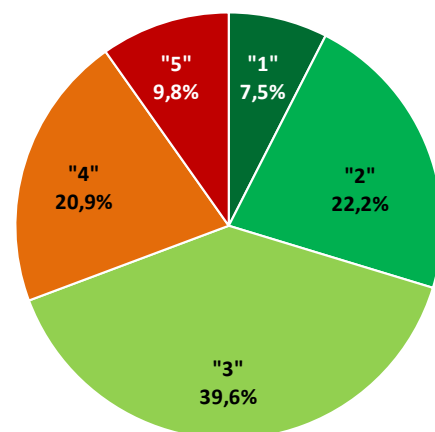

Чи є інформація про центри професійно-технічної освіти та інших освітніх програм легко доступною?

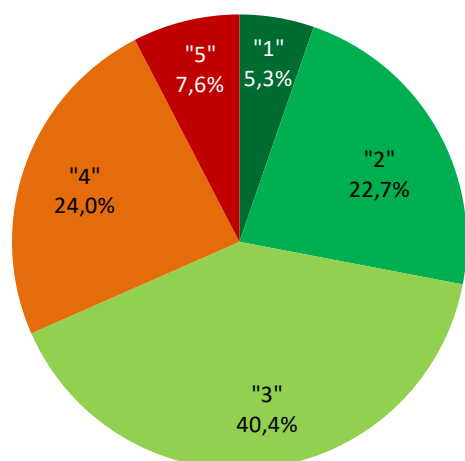
Більшість опитаних (52,9%) називають легко доступною інформацію про центри професійно-технічної освіти та інші освітні програми. Наявність певних складнощів у доступі до таких відомостей відзначають 38,2% респондентів і тільки кожен одинадцятий (8,9%) зазначив, що є проблеми із вільним доступом до вказаної інформації.

Як би Ви оцінили в цілому рівень / якість освітніх програм, що надаються місцевими професійно-технічними навчальними закладами та освітніми центрами за шкалою від 1 до 5¹?

Відповіді респондентів на це питання розділилися. Приблизно третина опитаних (39,6%) виставила посередні оцінки якості освітніх програм, ще приблизно по третині надали високі та низькі оцінки. Так, загальний відсоток респондентів, які оцінили якість освітніх програм на «добре» і «дуже добре», складає 29,7%, а відсоток тих, хто виставив оцінки «погано» і «дуже погано», дорівнює 30,7%.

Чи рівень освіти / кваліфікації учнів, які випускають освітні центри в аграрному секторі, відповідають потребам ринку праці / бізнесу?²

Аналогічно до попереднього питання, думки респондентів щодо відповідності кваліфікації випускників освітніх центрів в аграрному секторі потребам ринку розділилися на приблизно три рівні групи: 28,0% вважають таку відповідність належною, 40,4% – відносно належною, а 30,6% – неналежною.

¹ Де 1 - дуже добре, 5 - погано

² Від 1 – повністю відповідають до 5 – практично не відповідають

Якими є основні специфічні проблеми з випускниками?

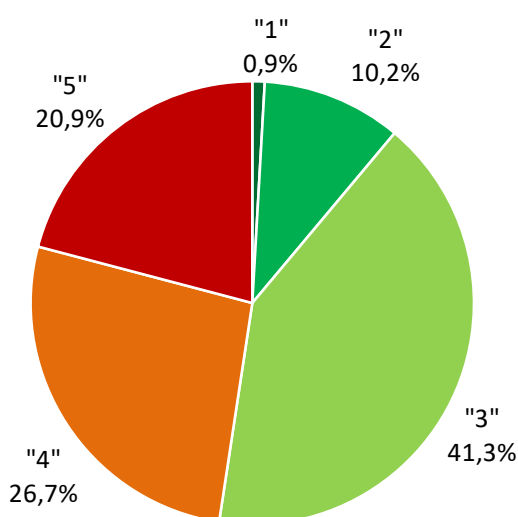

За оцінками учасників опитування, двома найбільш гострими специфічними проблемами з випускниками є:

- відсутність практичних навичок (62,2% респондентів);
- відсутність ініціативи (53,8%).

Також досить гостро стоять проблеми відсутності управлінських навичок (32,4%), знання іноземних мов (28,0%) та спеціальної професійної кваліфікації (23,1%).

Наскільки легко відбирати працівників (кваліфікованих) у сільськогосподарському секторі за шкалою від 1 до 5?³

На думку респондентів, на ринку праці у сільськогосподарському секторі є проблеми із пошуком кваліфікованих працівників. Тільки 11,1% опитаних вважають, що знайти такого працівника легко, на наявність певних ускладнень у пошуку вказали 41,3% респондентів. Водночас, майже половина учасників опитування (47,6%) назвала пошук кваліфікованих працівників важким завданням, з них 20,9% оцінили його як «дуже важке».

³ Від 1 - дуже легко до 5 – дуже важко

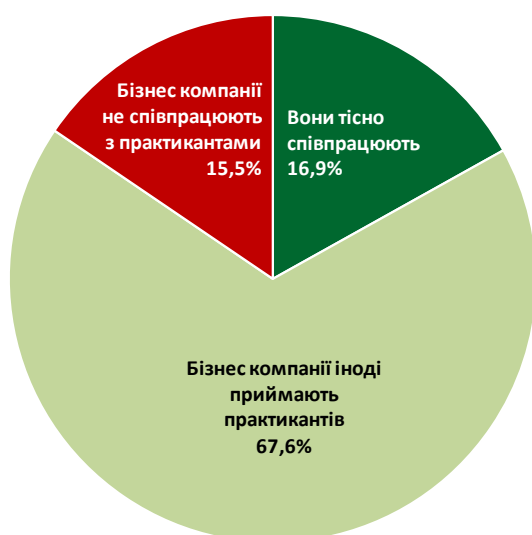
Як Ви оцінюєте основні проблеми, що виникають під час підбору персоналу?⁴

На думку опитаних, найбільш гостро під час відбору персоналу стоять проблеми відсутності мотивації до праці у сільській місцевості (загальна сума оцінок «погоджуюсь» та «скоріше погоджуюсь» складає 69,8%) та браку практичних навичок (64,4%).

(64,4%).

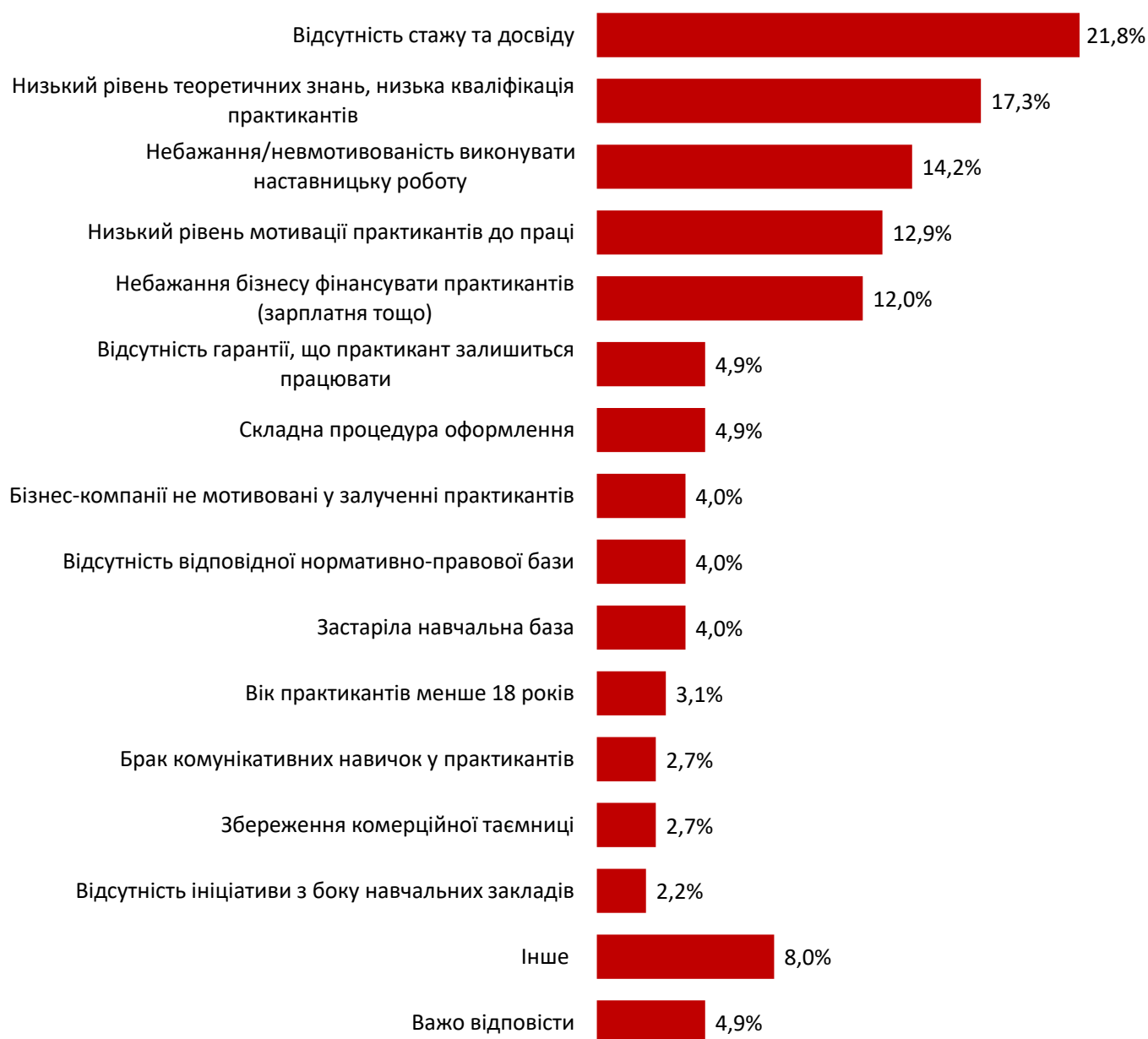
Як Ви оцінюєте рівень співпраці бізнес-сектора та професійно-технічних навчальних закладів і освітніх центрів для залучення практикантів?

Дві третини учасників опитування (67,6%), оцінюючи рівень співпраці бізнес-сектора та професійно-технічних навчальних закладів і освітніх центрів у залученні практикантів, зазначили, що така співпраця обмежується періодичними прийманнями бізнес-компаніями практикантів. Тільки кожен шостий (16,9%) називає таку співпрацю тісною, ще 15,5% респондентів зазначили, що бізнес не співпрацює з практикантами.

⁴ Від 1 – погоджуюсь до 5 - не погоджуюсь

Будь ласка, вкажіть, якими можуть бути основні причини, через які деякі бізнес-компанії не зацікавлені у залученні практикантів з професійно-технічних навчальних закладів?

П'ятірка найбільш значимих причини, через які бізнес-компанії не зацікавлені у залученні практикантів з професійно-технічних навчальних закладів:

- відсутність стажу та досвіду (21,8%);
- низький рівень теоретичних знань та низька кваліфікація практикантів (17,3%);
- відсутність у бізнес-компаній бажання та/або мотивації виконувати наставницьку роботу (14,2%);
- низька мотивація практикантів до праці (12,9%);
- небажання бізнесу фінансувати практикантів (12,0%).

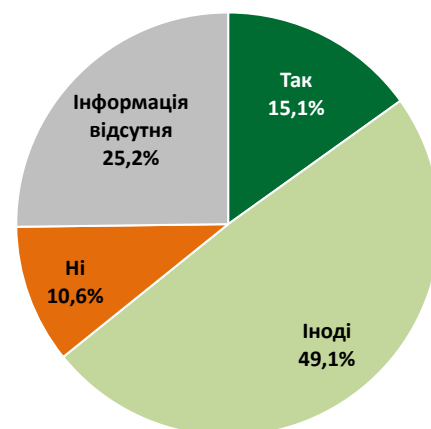
Як Ви оцінюєте рівень співпраці бізнес-сектору та професійно-технічних навчальних закладів і освітніх центрів для підбору персоналу?

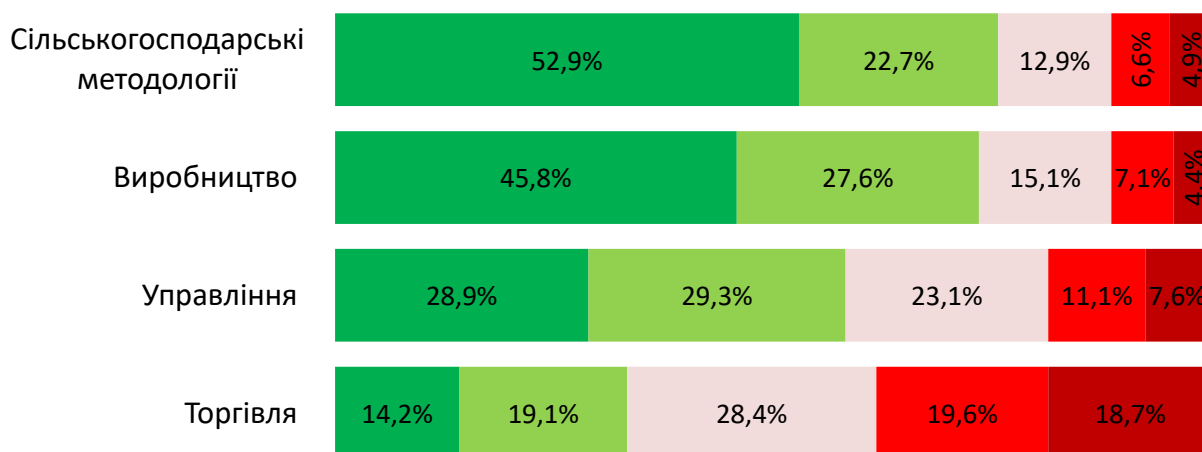
На думку кожного десятого респондента (9,7%) бізнес-сектор та професійно-технічні навчальні заклади і освітні центри тісно співпрацюють щодо підбору персоналу. Кожен п'ятий респондент (19,9%) наполягає на повній відсутності такої співпраці. Абсолютна більшість опитаних (70,4%) схильні оцінювати взаємодію бізнесу і навчальних закладів з підбору кадрів як спорадичну.

Чи співпрацюють бізнес-компанії з освітніми центрами для організації тренінгів для працівників з підвищення кваліфікації тощо?

Більшість опитаних (64,2%) відзначають наявність співпраці бізнесу та освітян в питаннях підвищення кваліфікації, при цьому тільки 15,1% вважають таку співпрацю регулярною. Кожен десятий респондент (10,6%) певен у відсутності взаємодії бізнесу і освітніх закладів щодо підвищення кваліфікації.

У якій області, на Вашу думку, потрібні додаткові тренінги та кращі освітні програми?⁵

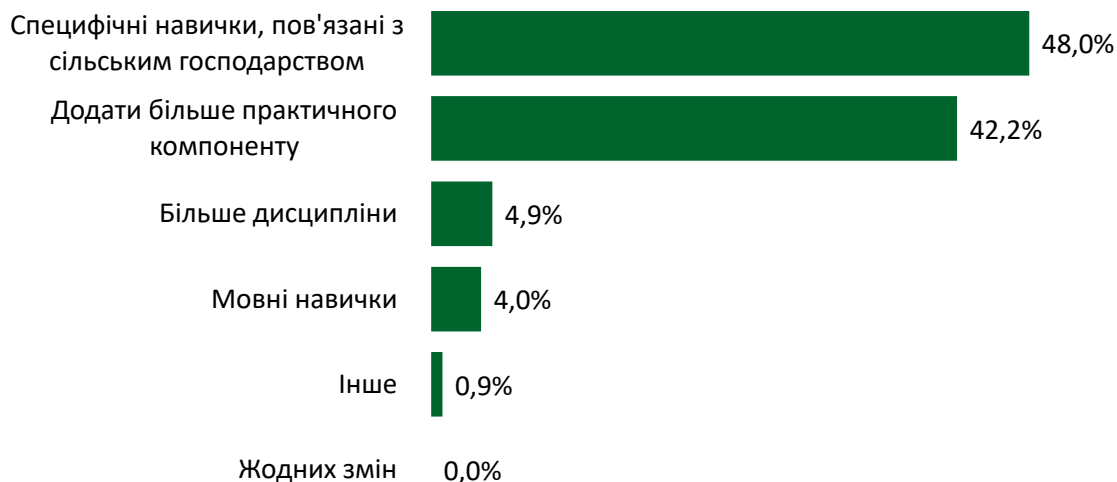

■ "1" ■ "2" ■ "3" ■ "4" ■ "5"

Респонденти відзначили наявність значної потреби у проведенні додаткових тренінгів та опануванні кращих освітніх програми практично у всіх запропонованих сферах, крім торгівлі. Найбільш цікавими темами опитані назвали «Сільськогосподарські методології» (сума оцінок «найбільш необхідні» та «необхідні» – 75,6%) та «Виробництво» (73,4%). Найменш затребуваною темою виявилася торгівля (сума оцінок «найменш необхідні» та «слабка необхідність» – 38,3%).

⁵ Від 1 - найбільш необхідні до 5 - менш необхідні

Зміни, які Ви хотіли б запропонувати в навчальних програмах / практичних заняттях в освітніх центрах, щоб забезпечити розвиток корисних навичок для сільськогосподарського сектору?

Всі учасники опитування відзначили, що зміни в навчальні програми та практичні навчання вносити необхідно (відсоток відповідей «Жодних змін» – 0,0%). За збільшення практичного компоненту в навчанні висловилися 42,2% опитаних, за вивчення специфічних с/г навичок – 48,0%.

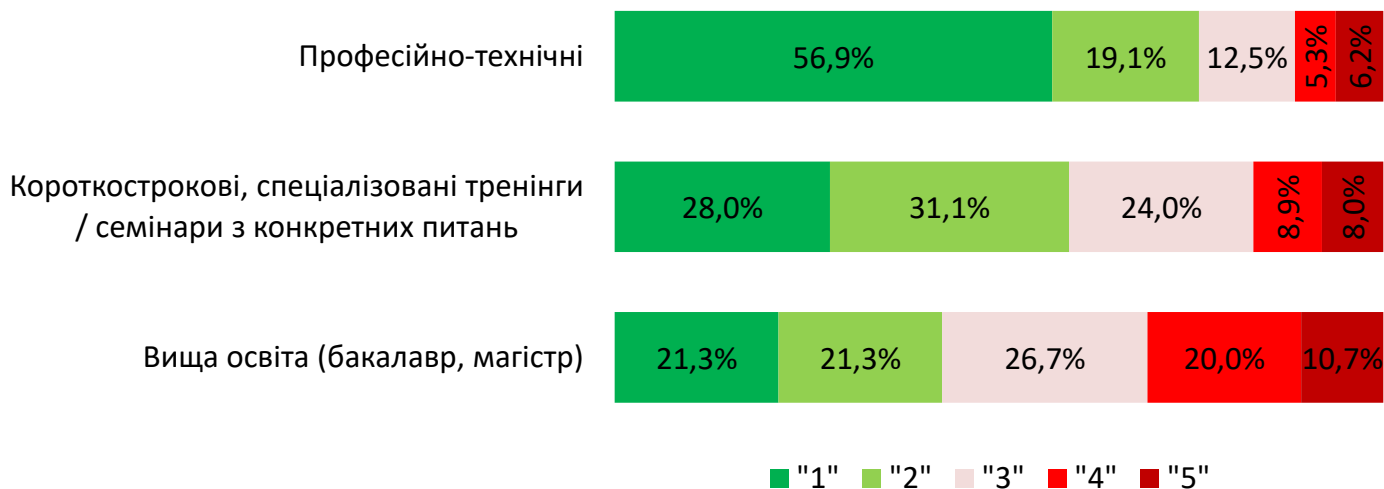
Назвіть важливі професійні навички у сільському господарстві, які частково або взагалі не надаються?

На думку опитаних, трьома найбільш запитуваними професійними навичками у сільському господарстві, які частково або взагалі не надаються, є:

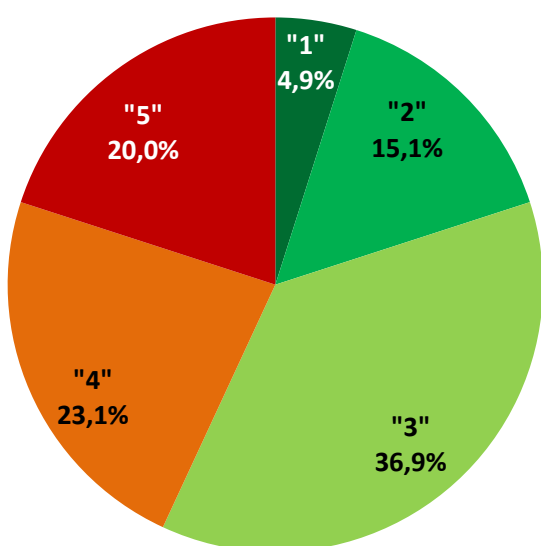
- знання у сфері новітніх технологій та техніки (21,3%);
- практичні навички (19,1%);
- навички управління та ведення бізнесу (15,1%).

Які види навчальних програм є, на Ваш погляд, більш потрібними та ефективними в сільськогосподарському/ аграрному секторі?⁶

Найменш затребуваними серед респондентів є навчальні програми вищої освіти (сума відповідей «слабо необхідні» та «найменш необхідні» складає 30,7%), найбільш затребуваними – професійно-технічні програми (сума відповідей «найбільш необхідні» і «необхідні» складає 76,0%). Також більше половини учасників опитування високо оцінює потребу в навчальних програмах, що передбачають проведення короткострокових спеціалізованих тренінгів та семінарів з конкретних питань (сума відповідей «найбільш необхідні» і «необхідні» складає 59,1%).

Як Ви оцінюєте ефективність державних програм, спрямованих на розвиток/підтримку освіти в аграрному секторі, за шкалою від 1 до 5?⁷

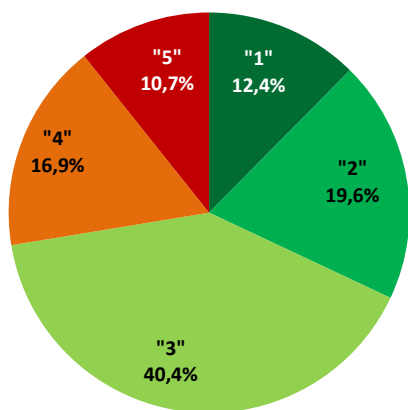

Як високу (оцінки «1» та «2») ефективність державних програм, спрямованих на розвиток і підтримку освіти в аграрному секторі, оцінює кожен п'ятий респондент (20,0%). Водночас частка оцінок «5» та «4» сумарно складає 43,2%, тобто, кількість критичних оцінок вдвічі більша за позитивні. На середній рівень ефективності вказаних програм вказала третина опитаних (36,9%).

⁶ Від 1 – найбільш необхідні до 5 – найменш необхідні

⁷ Від 1 – дуже ефективні до 5 – неефективні

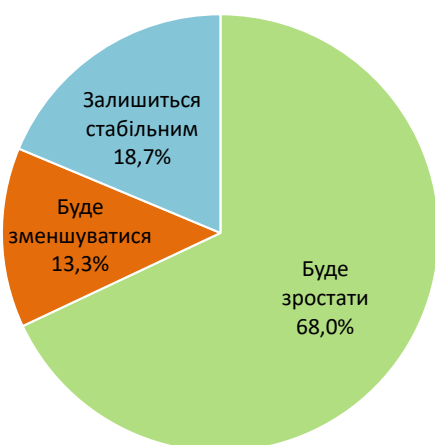
Як Ви оцінюєте ефективність міжнародних донорських програм, спрямованих на розвиток/підтримку освіти в аграрному секторі, за шкалою від 1 до 5?⁸

В оцінках ефективності міжнародних донорських програм, спрямованих на розвиток/підтримку освіти в аграрному секторі, також переважають середні значення – 40,4% оцінили її на «2» за 5-бальною шкалою. Проте частки респондентів, що високо оцінюють ефективність таких програм, та частки тих, хто дотримується протилежної думки, майже рівні.

Чи існують проекти міжнародного співробітництва з обміну студентами, викладачами, реалізовані українськими освітніми центрами у сільськогосподарському секторі?

Майже половина респондентів (47,6%) не знають про існування проектів міжнародного співробітництва з обміну студентами, викладачами, реалізовані українськими освітніми центрами у сільськогосподарському секторі. 31,3% опитаних переконані, що ті проекти, про які їм відомо мають середній ефект (59,6% від кількості респондентів, що знають про існування згаданих проектів). Лише 18,8% учасників опитування називають існуючі проекти ефективними (35,8% від кількості респондентів, що знають про існування згаданих проектів).

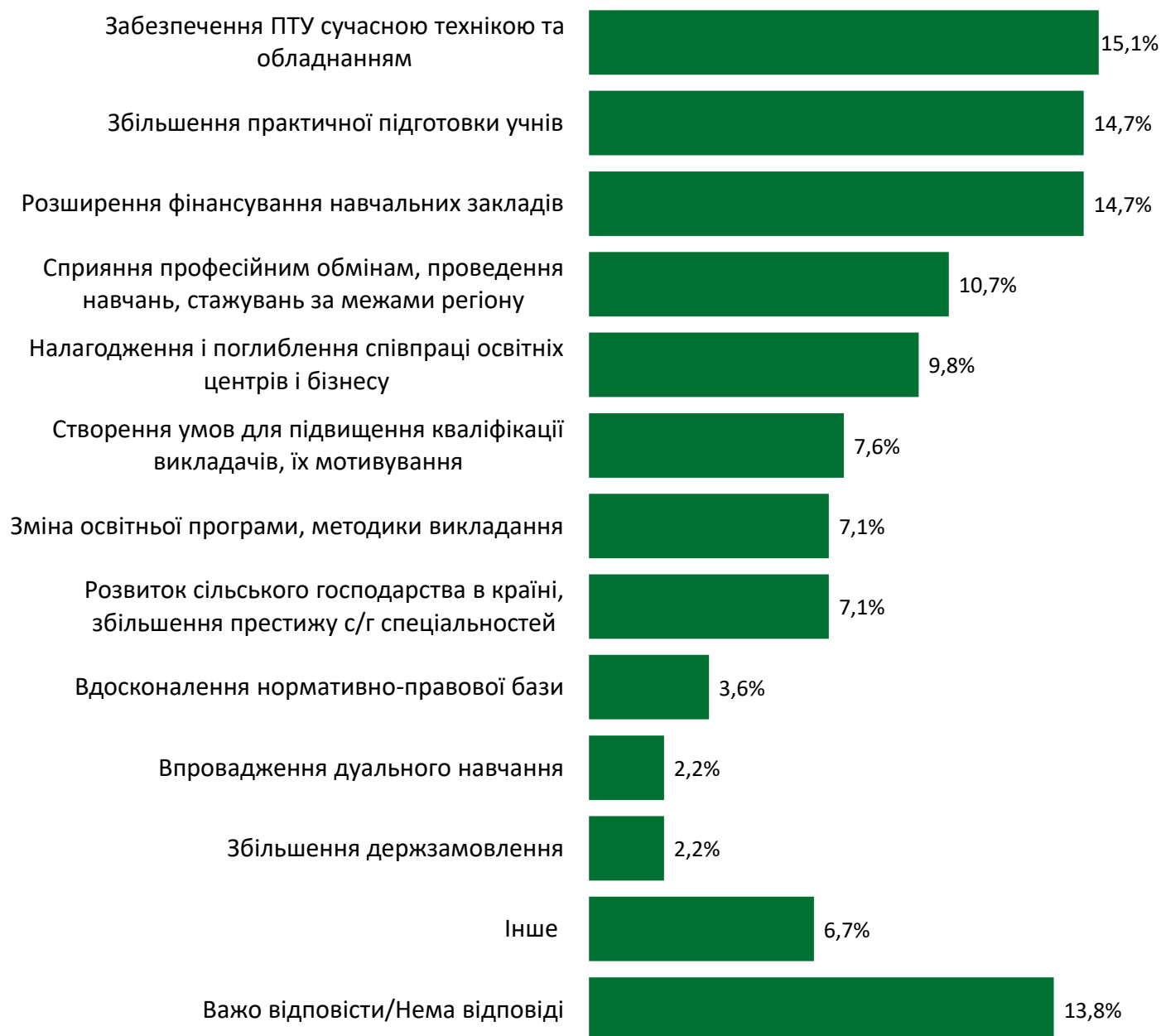
На Вашу думку, як буде змінюватися попит на працю в сільському господарстві / аграрному секторі в майбутньому?

Понад 2/3 респондентів (68,0%) переконані, що попит на працю в сільському господарстві зростатиме, ще 18,7% прогнозують стабільний попит. Тільки 13,3%

⁸ Від 1 – дуже ефективні до 5 – неефективні

учасників опитування песимістично оцінюють перспективи зміни в попиті на працю в аграрному секторі.

Що, на Вашу думку, є важливим та ефективним для вдосконалення освітніх програм у сільському господарстві як від уряду, так і від міжнародних донорських організацій?

На думку опитаних, найбільш важливим та ефективним для вдосконалення освітніх програм у сільському господарстві як від уряду, так і від міжнародних донорських організацій є:

- забезпечення аналізованих освітніх закладів сучасною технікою та обладнанням (15,1%);
- збільшення практичної підготовки учнів (14,7%);
- розширення фінансування навчальних закладів (14,7%).

Висновки

За оцінками представників навчальних закладів, бізнесу, державного та громадського секторів, діяльність професійно-технічних навчальних закладів та освітніх центрів дозволяє формувати належну пропозицію на ринку праці в аграрному секторі, але якість кадрового забезпечення потребує покращення.

В середньому третина респондентів критично оцінює навчальні програми згаданих освітніх закладів та кваліфікацію їх випускників, а майже половина вказує на наявність ускладнень при підборі кадрів у сільськогосподарському секторі. Найбільш вагомими претензіями до випускників є відсутність у них практичних навичок та брак ініціативності, вмотивованості. При цьому рівень теоретичної підготовки загалом оцінюється як достатній.

Представники аграрного бізнесу, попри наявність певних проблем у забезпеченні кваліфікованими кадрами, активно не включені в процес підготовки фахівців, переважно не мають системної співпраці із професійно-технічними навчальними закладами і освітніми центрами. Існуюча система мотивації бізнесу до співробітництва із освітніми установами не сприяє насиченню ринку праці кваліфікованими кадрами. Збереження такої ситуації за умови очікуваного росту аграрного бізнесу в країні та можливості для випускників працевлаштування за кордоном може стати причиною дефіциту належним чином підготовленої робочої сили в галузі в найближчому майбутньому.

Як свідчать результати дослідження, існує певна невідповідність між рівнем підготовки професійно-технічних кадрів та очікуваннями ринку. Бізнес потребує кваліфікованих представників саме робітничих спеціальностей із належним рівнем практичного досвіду, який, передусім, стосується знання сучасних сільськогосподарських технологій, обладнання та техніки. Проте професійно-технічні навчальні заклади та освітні центри за наявного рівня матеріально-технічного забезпечення та діючих освітніх програм не мають можливості готувати робітничі кадри запитуваного рівня кваліфікації.

Учасники дослідження були переважно критичними в оцінюванні ефективності державних програм, спрямованих на розвиток та підтримку освіти в аграрному секторі. Порівняно більш ефективними називалися міжнародні донорські програми в цій сфері. Майже половина опитаних необізнана щодо наявності міжнародного співробітництва з обміну студентами, викладачами, здійснюваного українськими освітніми центрами у сільськогосподарському секторі.